

Alexia.05 263/19.12.2007 M

Yläneen Huvituksen rantakaavan
inventointi
21.-22.11.2006
Eeva Raike

Johdanto

Yläneen Huvituksen ranta-asemakaavan valmistuttua Museoviraston arkeologian osaston kantana oli, että alueella pitää tehdä vielä pieni 2-3 päivän maastoinventointi. Maastotyöosuus tehtiin 20.11 ja 21.11.2006. Ajankohta ei ollut kovin hyvä, koska päivät olivat lyhyitä ja hämääriä. Kuitenkin maastoinventointi voitiin vielä tehdä näinkin myöhään, koska lokakuussa satanut lumi oli sulanut pois. Suurin syy maastotarkastukseen oli se, että alueelta tunnettiin mahdollisia muinaisjäännöksiä ja kaavassa oli kohdassa 24 RA merkitty suojeltavaksi kohteeksi vanhat kivilademat, joiden luonne oli epäselvä.

Maastossa allekirjoittanut oli kaksi päivää, joiden aikana tarkastettiin kaavassa merkityt alueet RV-1, RA 21, 22, 24–26 ja 29. RV-1 on maantie 210 länsipuolelle suunniteltu asuntovaunualue ja RA alueet ovat kaavassa loma-asuntojen korttelialueita.

Turussa 30.3.2007

Eeva Raike

Maastot 10.11.2006

Yläneen Huvituksen historiaa

Professori ja hyönteistutkija Carl Reinhold Sahlberg sai herätyksen puutarhan perustamiseen Turussa asuvan ystävänsä Juhana Gandolinin Suruton nimisestä puutarhasta. Vuonna 1837 Sahlberg alkoi suunnitella puutarhaa, mutta vasta erottuaan virastaan vuonna 1841 hän aloitti laajamittaiset raivaustyöt Yläneen Uudenkartanon Kolvaan luonnontilassa olevalla ulkopalstalla. Tämä palsta rajoittui osin Pyhäjärveen.

Kolvaan kivikkoiseen hiekkamultamaahan, joka oli vanhaa kaskimaata, syntyi vuosikymmenten kuluessa huomattava hedelmätarha. Ensimmäisen kerran paikan nimenä mainitaan Huvitus vuonna 1841 ja siitä tuli myöhemmin tilan virallinen nimi. Alueelle raivaamiseen kulutettiin hyvin paljon aikaa. Esimerkiksi kymmenvuosikaudella 1839–1849 käytettiin vuosittain kivien keräämiseen alueelta noin 500 miestyöpäivää.

Alue, jota pohjoisessa, idässä ja lännessä reunustivat tuuliilta suojelevat korkeat metsät, kuokittiin ensimmäisenä vuotena ja seuraavana vuonna käännettiin lapioilla. Näin saatiin raivattua seitsemän tynnyrinalaa eli noin 3,5 hehtaaria. Tämä alue ympäröitiin neljän-viiden kyynärän (kyynärä 59,4 cm) korkuisella hirsiaitauksella.

Puutarhan valmistuttua kokonaisuudessaan vuonna 1850 ja se koostui kahdesta puutarhasta. Pienempi kotipuutarha sijaitsi lähellä asuntoa ja isompi nimeltään Omenisto sijaitsi 150 kyynärän eli noin 90 metrin päässä pääärakennuksesta. Parhaimmillaan Omenistossa oli 1227 istutettua hedelmäpuuta. C. R. Sahlberg kuoli 1860, minkä jälkeen puutarhatoiminta väheni Huvituksessa.

Vuonna 1892 Huvituksessa aloitti toiminnan alkoholisteille tarkoitettu Turva-laitos. Turva-laitoksen rahavaikeudet olivat jatkuvasti suuria ja jo vuonna 1892 perustajat lahjoittivatkin laitoksen kiinteistöineen ja irtaimistoineen Turva-seuralle. Rahavaikeuksien edelleen jatkuessa laitos siirtyi vuonna 1914 Raittiuden Ystävien omistukseen, osaksi lahjoituksen ja osaksi kaupan muodossa. Vähitellen valtiolta saatujen kiinnelainojen määrä nousi niin suureksi, että koko Huvitus siirtyi vuonna 1937 valtion omistukseen. Alkoholistihuoltola Turva toimi Huvituksen tilalla vielä vuodet 1937–1938, jolloin siellä hoidettiin myös naisia. Sen jälkeen Huvituksessa toimi valtion työlaitos ja vuodesta 1943 siitä tuli virallisesti Yläneen tyttökot. 1990-luvun alussa toiminta muuttui koulukodiksi, jonka jälkeen Huvituksessa oli sekä tyttöjä että poikia. Syksystä 1994 Huvitus on ollut Mannerheimin Lastensuojeluliiton omistama kuntoutus- ja kehittämiskeskus.

(Historialliset tiedot "Pöytyän, Yläneen ja Oripään historia vuoteen 1865" teoksesta vuodelta 1969)

Tarkastuksessa huomioitu

Yläneen Huvituksen alueelta tunnettiin aikaisemmin yksi mahdollinen muinaisjäännöskohde, jonka tarkka sijainti oli hieman epäselvä. Vuonna 1992 Päivi Kankkunen ja Kaarlo Katiskoski tarkastivat Huvituksen pellontakaisella kallioselänteellä kolme matalaa kiviröykkiötä, jotka Taina Eronen oli ilmoittanut. Röykkiöt olivat matalia noin 50 cm korkeita, pitkänomaisia rakenteita, jotka olivat kallio-pohjalla. Alueella on kaakko-luode – suuntainen kallioselänne, jonka kaakkoissivun juurella kivirakenteet havaittiin tarkastuksessa. Röykkiöt ovat muinaisjäännösrekisterissä Yläne Kallistonpelto nimellä (rekisterinumero 979010018 ja likimääräiset koordinaatit KKJ (yhtenäiskoordinaatit) 6763798/3246799).

Marraskuussa 2006 tehdyssä kaava-alueen tarkastuksessa noita kivirakenteita/kiviröykkiöitä ei havaittu maastossa. Alue on pysynyt lähes muuttumattomana edellisen tarkastuksen jälkeen. Aluekirjoittanut ei iltapäivän hämäryydessä havainnut kasvillisuuden peittämiä matalia rakenteita, vaikka alue käveltiin pari kertaa läpi.

Kallioalueella havaittiin mahdollinen vanha rajamerkki kohdassa 6763496/3246616. Merkki jää loma-asunto korttelialueeksi (22 RA) kaavoitetun alueen ulkopuolelle. Myös Kannistonpellon kiviröykkiöt annettujen koordinaattien mukaan jää saman kaavoitetun alueen ulkopuolelle. Mahdollisessa rajamerkissä on kaksi kiveä pystyssä ja niiden ympärillä joitakin tukikiviä.

Historiallisesti mielenkiintoisin kohde oli kaavaan merkityn 24RA sisällä oleva s-2 merkitty alue ja sen ympäristö. Kaavakartassa s-2:n selityksessä kerrotaan, että alueella on suojeltavia vanhoja kiviladelmia.

Alueella oli vanhoja kivirakenteita, jotka ajoittuvat sijaintinsa ja luonteensa perusteella historialliseen aikaan ja niitä on laajemmalla alueella kuin s-2. Karttaliitteessä 4 on merkitty kivikasat ja kiviainepohjat, joiden sijainnit on otettu GPS-paikantimen avulla. Alueella oli selvästi havaittavissa kaksi kiviainepohjaa, joista toinen oli lähes luode-kaakosuuntainen ja pituudeltaan noin 125 m. Toinen aidanpohja oli lähes lounais-koillisuuntainen ja pituudeltaan noin 225 m. Lisäksi alueella oli kaksi suurempaa kivikasaa, jotka on merkitty karttaa (lounais-koillisuuntaisen kiviainepohjan länsipuolella) ja joitakin pieni epämääräisiä kasoja niiden lähistöllä. Luode-kaakkoissuuntaisen kiviainepohjan loppupäähän on merkitty pitkänmallinen kivikasa, joka oli hieman epämääräinen.

Kiviainepohjien sisäpuolelle jäävä alue on selvästi vanhaa peltoaluetta tai hedelmäpuiden kasvatamiseen raivattua aluetta. Mahdollisesti kiviainepohjien päällä on ollut Yläneen historiassa mainitut

neljän-viiden kyynärän korkuiset hirrestä tehdyt aitaukset. Kyseisellä alueella olevat kivikasat ja aidan jäänteet ovat koko Huvituksen alueella ainoita merkkejä laaja-alaisesta hedelmäpuutarhan raivaustyöstä, mitä tehtiin 1830–1840-lukujen aikana. Kaavaa on merkitty suojeltavaksi (s-1) Huvituksen omenapuutarha, joka on tasainen raivattu alue Huvituksen päärakennuksen lounaispuolella.

RV-1 alue, jonka on suunniteltu asuntovaunualueeksi, käveltiin läpi ja kalliopaljastumat tarkastettiin. Alueella oli tehty metsätöitä ja havainnointi maahan jätettyjen oksien ja puujätteet takia oli hankalaa. Joitakin maanpinnan rikkoutumiskohtia tarkastettiin, mutta niistä ei havaittu mitään poikkeavaa.

Alueelta mitattuja historiallisia jäänteitä. Viimeisenä on Kannistonpellon oletetut koordinaatit:

24 RA alueella olevat kivrakennelmat

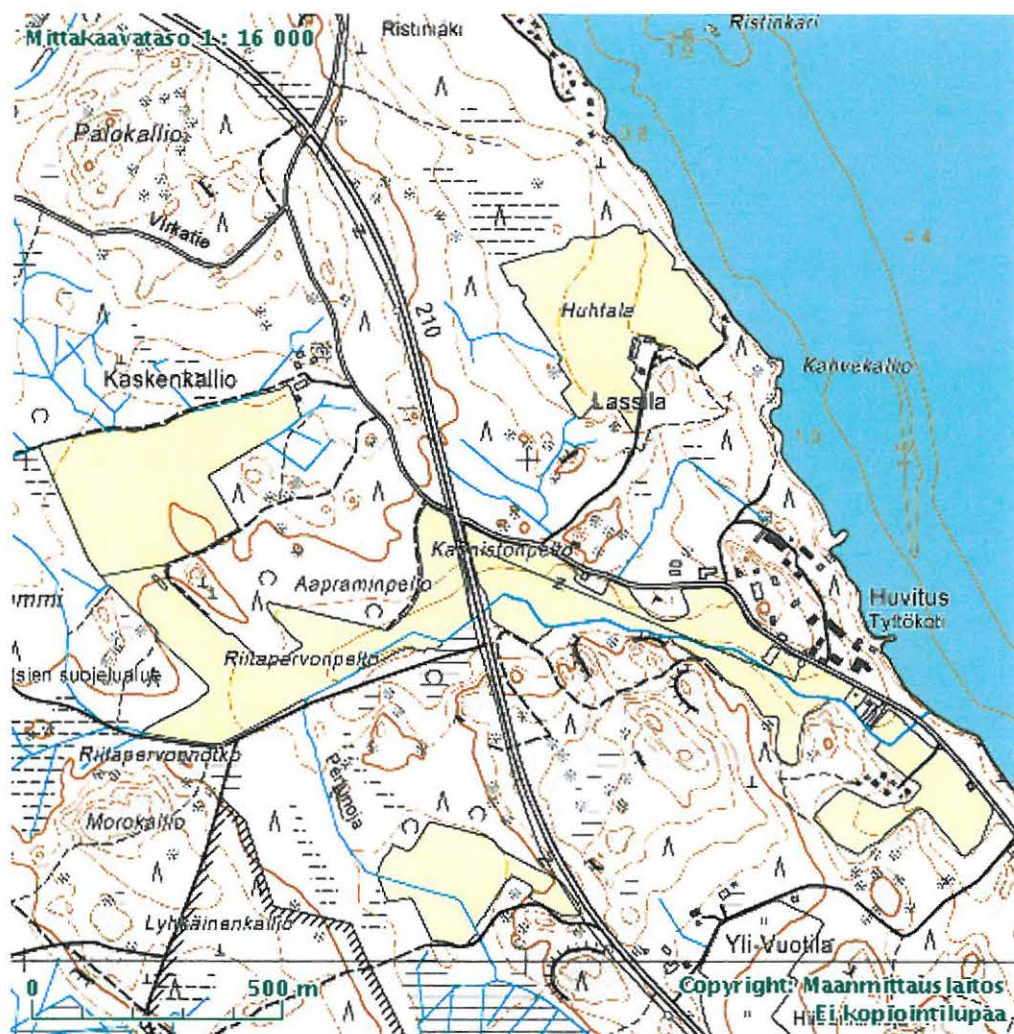
kivikasa 1	3246764	6764186
kivikasa 2	3246753	6764152
kiviaidan pohjaa	3246827	6764308
aidan yksi pää	3246862	6764170
aidan toinen pää	3246921	6764232
kiviaidan jatko	3246740	6764119
kallion päällä olevaa kivikko	3246920	6764224
kallion päällä olevaa kivikko	3246965	6764224

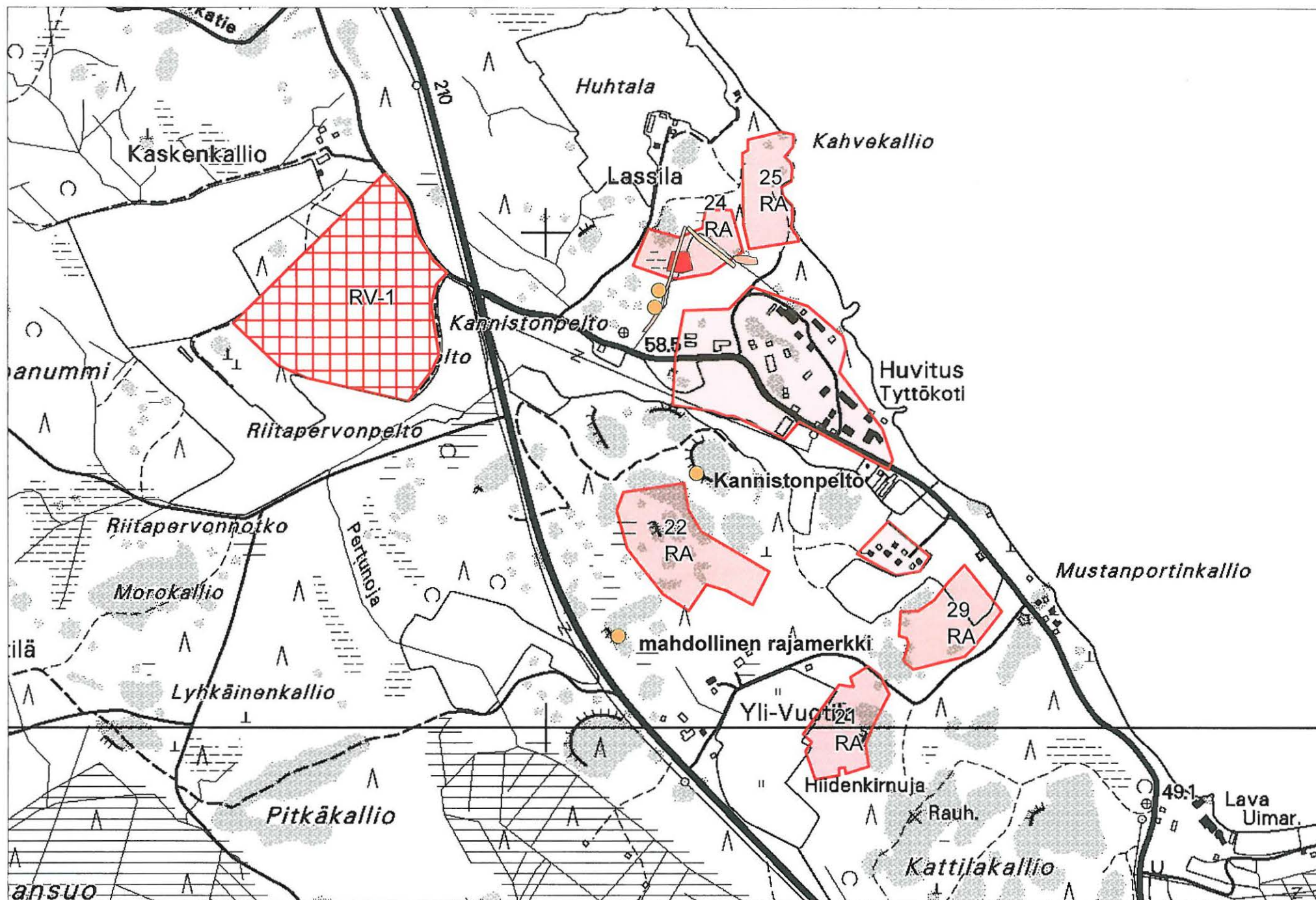
Kallioalueella olevat jäännökset (lähellä 22 RA:ta)

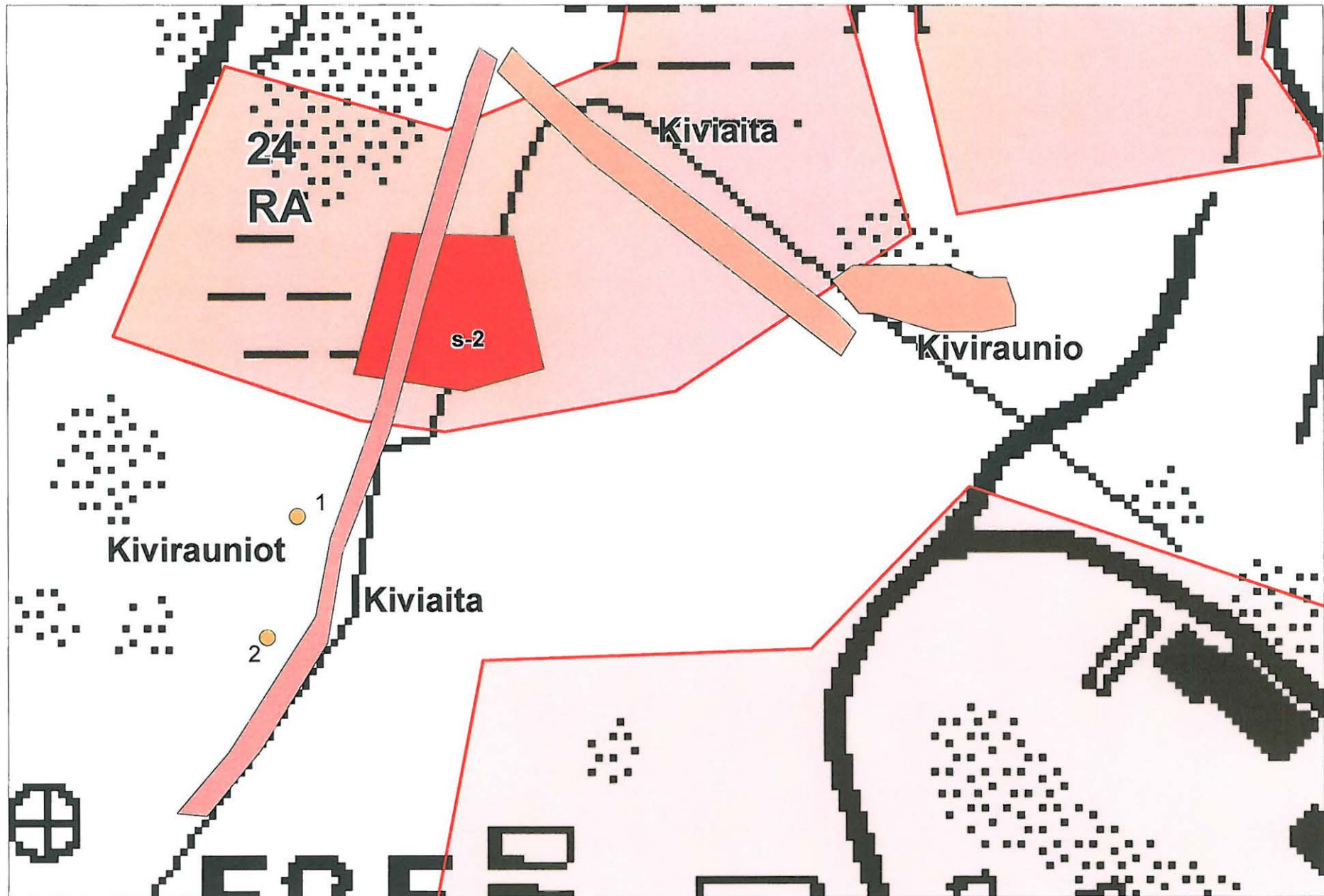
mahdollinen rajamerkki	3246616	6763496
oletettu röykkiöiden alue	3246756	6763667

YLÄNEEN HUVITUKSEN ALUETTA

Peruskartta 1133 11

Tarkastettujen alueiden kiinteistörajat ja rekisterinumerot

